

Проблеми формування номенклатури та створення запасів матеріальних цінностей в умовах реформування державного матеріального резерву

У статті досліджено проблеми формування номенклатури та створення запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву, що складається із запасів сировинних, паливно-енергетичних, матеріально-технічних ресурсів, промислових і продовольчих товарів, лікарських засобів та медичних виробів, призначених для використання у мирний час, а також в особливий період в умовах реформування системи державного матеріального резерву та негативного впливу широкомасштабної агресії РФ і її наслідків.

За результатами проведеного дослідження запропоновані критерії відбору для формування номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву, норм їх накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу. При цьому, розрахунки норм накопичення та розмірів незнижуваного запасу матеріальних цінностей державного резерву пропонується здійснювати шляхом застосування добутку показників добового споживання матеріальних цінностей, тривалості забезпечення та чисельності групи населення. Встановлено, що створення та підтримання у нормативних рівнях незнижуваного запасу та обсягів накопичення запасів матеріальних цінностей державного резерву, його спроможність забезпечити виконання завдань, передбачених законодавством повинні реалізовуватися поступово, враховуючи пріоритетність накопичення запасів за напрямками матеріальних цінностей та здатність повного і своєчасного фінансування державного матеріального резерву в обсязі, достатньому для їх належного забезпечення.

Ключові слова: державний матеріальний резерв; запаси ресурсів; матеріальні цінності; фінансові ресурси; асигнування.

Постановка проблеми. Відсутність запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву в обсягах, які передбачені рішеннями Кабінету Міністрів України, і, як наслідок, неспроможність забезпечення виконання встановлених на законодавчому рівні призначень державного матеріального резерву, недостатність обсягів фінансування для накопичення запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву визначено одними із першочергових проблем, на розв'язання яких спрямована Стратегія реформування системи державного матеріального резерву на період до 2025 року, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2022 року № 771-р (далі – Стратегія) [1].

Взагалі, згадану вище Стратегією зауважувалося, що аналіз стану запасів матеріальних цінностей державного резерву засвідчив сталу тенденцію до зменшення їх і за кількістю позицій у номенклатурі, а також за обсягами в цілому, що фактично мала місце за весь час існування державного резерву в Україні.

Такий стан запасів матеріальних цінностей державного резерву сприяв зниженню здатності до використання за їх призначенням, визначеним Законом України «Про державний матеріальний резерв».

У сучасних умовах складної зовнішньополітичної ситуації питання накопичення запасів матеріальних цінностей державного резерву, формування номенклатури, норм накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу, досягнення концентрації зусиль і фінансових ресурсів для створення та утримання таких запасів, визначення черговості їх накопичення залежно від фінансових спроможностей держави набуває додаткової гостроти та вимагає зважених, науково обґрунтованих підходів.

Таким чином, питання формування номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву, норм їх накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу, створення та утримання їх запасів нерозривно пов'язані із фінансовою спроможністю держави гарантувати повне і своєчасне фінансування державного матеріального резерву в обсязі, достатньому для їх належного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання функціонування державного матеріального резерву, його значення та місце в системі національної безпеки розглядалися у працях: В.І. Мельника, Б.В. Погріщука, С.О. Коваленка, О.Б. Тарасюка, О.О. Кас'янової, В.В. Ващенко [2–6], формування номенклатури, а також створення запасів матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві у публікаціях І.В. Голінки [14, 15].

Водночас питання щодо формування номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву, норм їх накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу, черговості створення та утримання запасів ресурсів в умовах реформування системи державного матеріального

резерву та складної зовнішньополітичної ситуації, пов'язаної із широкомасштабною агресією РФ і її наслідками, опрацьовані недостатньо.

Метою статті є розгляд питань, пов'язаних із визначенням порядку формування номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву, норм їх накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу, створення запасів та черговості їх накопичення і зберігання в умовах реформування системи державного матеріального резерву із врахуванням сучасних реалій.

Викладення основного матеріалу. Впродовж всієї історії існування людство намагається створювати запаси зерна, продовольчих та інших товарів для забезпечення боротьби з викликами, які загрожують його безпеці та існуванню.

При цьому створення таких резервів матеріальних цінностей нерозривно пов'язано із можливостями забезпечення їх накопичення та зберігання.

Зокрема, вивчення міжнародного досвіду свідчить про те, що інші країни створюють стратегічні резерви матеріальних цінностей як інструмент страхування від можливих ризиків ресурсних обмежень різного характеру – воєнних, техногенних, ринкових тощо. Державні резерви підтримуються у більшості розвинутих економік світу. Значні обсяги резервів створені та утримуються в США, країнах Європейського Союзу, Китаї. При цьому практика свідчить, що значні обсяги резервів можуть собі дозволити лише сильні, економічно спроможні держави.

Не викликає сумнівів необхідність зберігання в сучасних умовах запасів матеріальних цінностей у державному резерві. Водночас вимагає удосконалення здійснення самих процесів формування номенклатури, накопичення та підтримання в належному стані таких ресурсів.

Державний резерв завжди є важливим компонентом державної безпеки України, який у сукупності з іншими складовими створює економічний та оборонний потенціал держави, що насамперед впливає на стабільність та добробут країни, впевненість громадян у соціальній захищеності [1].

Разом з тим необхідно зауважити, що згідно з даними Світового банку у 2023 році Україна займає за рівнем валового внутрішнього продукту – одного із найважливіших показників розвитку економіки, – досить скромне 59 місце серед інших країн. Показник нашої держави становить 130 832 млн дол. США, що значно менше за значення цього показника у наших сусідів, а саме Угорщини – 157 883, Румунії – 239 553, Чехії – 245 220, Польщі – 585 664, Туреччини – 771 350, інших країн ЄС: Австрії – 455 286, Іспанії – 1 419 042, Франції – 2 777 535, Німеччини – 3 947 620, а також світових лідерів: Японії – 4 971 323, Китаю – 13 608 152 та США – 20 544 343 [7].

Отже, економічна спроможність нашої держави створювати та утримувати запаси матеріальних цінностей у державному резерві унеможливує просте копіювання та впровадження досвіду наших сусідів без врахування існуючого стану і реалій сьогодення. Широкомасштабна агресія РФ та її наслідки лише погіршують загальну ситуацію.

Таким чином, накопичення та утримання запасів матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві в умовах реформування системи державного матеріального резерву та складної фінансово-економічної ситуації у державі у цілому вимагає зваженого підходу до формування номенклатури матеріальних цінностей, визначення норм накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу.

Слід зазначити, що з метою розв'язання існуючих проблем та реформування існуючої системи державного резерву Стратегією встановлено як одну зі стратегічних цілей формування номенклатури матеріальних цінностей державного резерву.

При цьому, визначення порядку формування, перегляду та оперативної актуалізації номенклатури матеріальних цінностей державного резерву, а також розроблення та затвердження номенклатури матеріальних цінностей державного резерву зараховано до реалізації основних завдань, які встановлені для досягнення поставлених Стратегією цілей.

Однією із важливих складових порядку формування, перегляду та оперативної актуалізації номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву мають бути критерії відбору матеріальних цінностей до цієї номенклатури.

На нашу думку, до таких критеріїв слід зарахувати:

- універсальність використання матеріальних цінностей для забезпечення виконання законодавчо встановлених призначень, зокрема без здійснення додаткових переробок;
- уникнення практики дублювання найменувань номенклатури державного матеріального резерву із номенклатурними позиціями у відомчих запасах інших органів виконавчої влади;
- придатність матеріальних цінностей для довготривалого зберігання – не менш як 6 місяців;
- невимогливість умов зберігання матеріальних цінностей до необхідності застосування спеціальних температурно-вологісних режимів;
- імпортозалежність матеріальних цінностей – неспроможність забезпечити потребу продукцією власного виробництва тощо.

Матеріальні цінності в номенклатурі державного матеріального резерву повинні мати універсальний характер, тобто бути спроможними одночасно забезпечувати виконання максимальної кількості призначень державного матеріального резерву.

Універсальність матеріальних цінностей державного матеріального резерву сприятиме можливості здійснення їх освіження шляхом продажу визначеним Кабінетом Міністрів України споживачам і таким чином забезпеченню попиту потреб органів виконавчої влади, які здійснюють закупівлю аналогічної продукції за бюджетні кошти.

Це дозволить уникати наявності у державному матеріальному резерві продукції із простроченими термінами зберігання, а також сприятиме підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів.

Необхідно унеможливити намагання деяких центральних органів виконавчої влади використовувати державний матеріальний резерв як додаткову можливість створення запасів специфічної продукції, що може бути використана виключно для забезпечення їх відомчих потреб.

Уникнення практики дубляжу найменувань номенклатури державного матеріального резерву із номенклатурними позиціями у відомчих запасах інших органів виконавчої влади сприятиме запобіганню розпорощення фінансових ресурсів серед розпорядників коштів та підвищенню ефективності їх використання.

Запровадження резервування, тобто, формування запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву шляхом їх викупу центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних резервів, у резервантів, які самостійно забезпечують їх зберігання та освіження без розриву у часі, сприятиме істотному спрощенню вимог у частині довготривалості продукції.

Важливим критерієм відбору матеріальних цінностей до номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву є врахування імпортозалежності – неспроможності забезпечити потребу продукцією власного виробництва. Створення запасів таких матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві сприятиме запобіганню кризовим ситуаціям, пов'язаним із їх дефіцитом на ринку.

Також важливою частиною порядку формування номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву є визначення норм їх накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу.

Чинною редакцією порядку розробки номенклатури матеріальних цінностей державного резерву і норм їх накопичення, у тому числі незнижуваного запасу, яка затверджена наказом Мінекономіки від 28.12.2003 року № 2003 і зареєстрована в Міністерстві юстиції 22 січня 2019 року за № 76/33047, встановлений формульний розрахунок норм накопичення та розмірів незнижуваного запасу [8].

Зокрема, норма накопичення матеріальних цінностей державного резерву розраховується за формулою:

$$Q_i = F_{ie} \cdot \kappa / 360,$$

де Q_i – норма накопичення і вид матеріальних цінностей в натуральному вираженні;

F_{ie} – значення річного обсягу споживання матеріальних цінностей в натуральному вираженні;

κ – тривалість забезпечення матеріальними цінностями державного резерву потреб економіки у днях.

Незнижуваний запас матеріальних цінностей державного резерву розраховується за формулою:

$$N_i = G_{in} \cdot \kappa / 360,$$

де N_i – розмір незнижуваного запасу в натуральному вираженні;

G_{in} – нижня границя споживання матеріальних цінностей за рік в натуральному вираженні;

κ – тривалість забезпечення матеріальними цінностями державного резерву потреб економіки у днях.

Слід зазначити, що такий підхід до визначення норм накопичення та розмірів незнижуваного запасу матеріальних цінностей державного резерву, на нашу думку, має певні недоліки, а саме, під час здійснення формульного розрахунку використовуються лише значення обсягів річного споживання як базового рівня споживання, що в деяких випадках унеможливорює здійснення розрахунків.

Це насамперед пов'язано із відсутністю достовірної інформації щодо обсягів річного споживання певної специфічної продукції (генераторів, наметів тощо) або зміни у таких обсягах, які мають місце через, наприклад, ажіотажний попит, а також необхідністю здійснення розрахунків норм накопичення матеріальних цінностей, що будуть передбачатися для задоволення індивідуальних потреб конкретної групи споживачів (частини населення, певних фахівців тощо – маски медичні, ліжка армійські).

Отже, досить вірогідною є ситуація неможливості застосування формул, передбачених затвердженою редакцією, для здійснення розрахунків норм накопичення та розмірів незнижуваного запасу матеріальних цінностей державного резерву для низки позицій номенклатури.

Вважаємо, що застосування добутку показників добового споживання матеріальних цінностей, тривалості забезпечення та чисельності групи населення є більш універсальним варіантом розрахунку норм накопичення матеріальних цінностей.

Тобто, для розрахунку норм накопичення матеріальних цінностей державного матеріального резерву, у тому числі рівня незнижуваного запасу, пропонуємо застосовувати таку формулу:

$$Q_i(N_i) = T_i \cdot \kappa \cdot S,$$

де: Q_i – норма накопичення і вид матеріальних цінностей державного резерву в натуральному вираженні;
 N_i – рівень незнижуваного запасу матеріальних цінностей в натуральному вираженні;
 κ – тривалість забезпечення матеріальними цінностями державного резерву потреб у днях;
 S – чисельність групи населення, фахівців (визначається, виходячи із нагальної потреби);
 T_i – добове споживання однією особою.

При цьому для застосування значення добового споживання однією особою можуть бути використані норми, які визначені у нормативних документах, фізіологічна потреба людей у продуктах харчування або розрахункове значення, що обчислюється шляхом ділення річного обсягу споживання на кількість днів – 360 та чисельність населення $T_i = Fie / 360 \cdot S$.

Зокрема, норми накопичення та незнижуваного запасу матеріальних цінностей державного резерву можливо розраховувати, використовуючи затверджені галузеві нормативи поведінки з майном, а саме: норми забезпечення харчовими товарами [9] та речовим майном військослужбовців Збройних сил України [10], методичні рекомендації розрахунку кількості (запасу) засобів індивідуального захисту, необхідних для забезпечення медичних працівників [11], методичні рекомендації щодо створення та використання матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій тощо [12].

Разом з тим, яким би досконалим не був порядок розробки номенклатури матеріальних цінностей державного матеріального резерву, а також універсальними формули розрахунку норм їх накопичення, у тому числі рівня незнижуваного запасу, накопичення і утримання запасів ресурсів, особливо в умовах обмежених можливостей державного бюджету, є надзвичайно складним завданням, що вимагає зважених та обґрунтованих підходів.

Одним із показників досягнення стратегічних цілей реформування системи державного матеріального резерву Урядом визначено створення та підтримання у нормативних обсягах незнижуваного запасу та рівнів накопичення запасів матеріальних цінностей державного резерву, його спроможність забезпечити виконання завдань, передбачених законодавством.

Частиною другою статті 9 Закону України «Про державні резерви» [13] встановлено, що номенклатура матеріальних цінностей державних резервів формується за продовольчим, медичним, технічним, сировинним та енергетичним напрямками.

Для реалізації зазначених вище завдань під час формування запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву необхідно визначити пріоритетні напрями, які вимагають створення першочергових накопичень, що сприятиме регулюванню навантажень на державний бюджет.

Зокрема, досвід створення запасів матеріальних цінностей в інших країнах, зокрема і економічно розвинутих, наприклад, стратегічних запасів нафтопродуктів, свідчить, що резерви, як правило, накопичуються впродовж інколи навіть досить значного періоду.

Так Німеччина створювала стратегічні запаси нафтопродуктів майже двадцять років, країни Східної Європи (Болгарія, Естонія, Латвія) при вступі до ЄС отримували відстрочку у формуванні резервів і робили це поступово.

Отже, на наш погляд, під час створення запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву необхідно з'ясувати пріоритетність, у першу чергу, визначити першочерговість необхідності створення запасів для забезпечення законодавчо встановлених напрямів, спочатку досягнення рівнів незнижуваного запасу, а у подальшому норм накопичення матеріальних цінностей різних напрямів.

Зокрема, на наш погляд, зважаючи на зволікання із виконанням Україною зобов'язань стосовно імплементації вимог директиви 2009/ЄС щодо створення та утримання стабілізаційних запасів нафти і нафтопродуктів, а також майже повну залежність від зовнішніх поставок нафтопродуктів, енергетичний напрям у створенні запасів матеріальних цінностей у державному резерві має беззаперечний пріоритет.

Створення запасів матеріальних цінностей за технічним напрямом, в частині забезпечення виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, також належить до пріоритетних напрямів формування державного матеріального резерву. На наш погляд, це насамперед стосується таких позицій номенклатури, як генератори різних потужностей, будівельні матеріали (скло, плівка поліетиленова, цвяхи) тощо.

Водночас, враховуючи наявність досить потужного потенціалу у вирощуванні та переробці харчової продукції, створення відповідних запасів за продовольчим та сировинним напрямками може здійснюватися за наявності достатнього бюджетного фінансування.

При цьому, під час створення запасів за продовольчим напрямом акцент доцільно робити на харчових товарах, які спроможні задовольняти попит потенційних споживачів без здійснення додаткової обробки із обов'язковим застосуванням зберігання цих запасів у резервантів.

При створенні запасів матеріальних цінностей за сировинним напрямом обов'язково варто враховувати спроможність держави забезпечувати внутрішню потребу власною продукцією.

Такий підхід вимагає всебічного аналізу, врахування досвіду інших країн, а також власних можливостей. Наприклад, досить дискусійним є питання щодо відмови від практики зберігання в державному резерві зерна. Створення та підтримання таких запасів у належному стані вимагають досить значних бюджетних асигнувань. Зокрема, навіть така економічно розвинута країна, якою є Сполучені Штати Америки, відмовилася від практики зберігання зерна. Водночас ризики отримання значних врожаїв зерна через залежність від погодних та інших факторів є досить великими, що свідчить на користь необхідності створення певних запасів. Тобто, остаточне прийняття рішення стосовно створення запасів зерна доцільно приймати із врахуванням усіх складових, які впливають на ситуацію на ринку.

Отже, під час планування закупівель матеріальних цінностей для їх закладення до державного матеріального резерву необхідно запровадити черговість у створенні запасів та досягнення рівнів незнижуваного запасу і обсягів накопичення залежно від пріоритетності цієї продукції.

Таким чином, створення та підтримання у нормативних рівнях незнижуваного запасу та обсягів накопичення запасів матеріальних цінностей державного резерву, його спроможність забезпечити виконання завдань, передбачених законодавством, має реалізовуватися поступово, враховуючи пріоритетність накопичення запасів за напрямками матеріальних цінностей та здатність повного і своєчасного фінансування державного матеріального резерву в обсязі, достатньому для їх належного забезпечення.

Висновки. Враховуючи зазначене вище, для забезпечення створення та підтримання у нормативних рівнях незнижуваного запасу та обсягів накопичення запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву необхідно виконати такі завдання:

- формування номенклатури матеріальних цінностей державного резерву здійснювати із застосуванням критеріїв відбору матеріальних цінностей;
- розрахунок норм накопичення матеріальних цінностей, у тому числі рівня незнижуваного запасу, здійснювати із застосуванням добутку показників добового споживання матеріальних цінностей, тривалості забезпечення та чисельності групи населення;
- визначити пріоритетність під час створення запасів матеріальних цінностей серед законодавчо встановлених напрямів;
- запровадити поступове накопичення та утримання запасів матеріальних цінностей із врахуванням здатності повного і своєчасного фінансування державного матеріального резерву в обсязі, достатньому для їх належного забезпечення.

Список використаної літератури:

1. Стратегія реформування системи державного матеріального резерву на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2022 року № 771-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2022-%D1%80#Text>.
2. Мельник В.І. Організаційно-економічні засади перспективного розвитку державного резерву України / В.І. Мельник, Б.В. Погріщук // Науковий вісник Ужгородського Університету. Сер. : Економіка. – 2020. – Вип. 1 (55). – С. 48–52.
3. Коваленко С.О. Державний матеріальний резерв України: проблеми та перспективи функціонування / С.О. Коваленко // Вісник ХНАУ. Сер. : Економічні науки. – 2016. – № 1. – С. 100–108.
4. Тарасюк О.Б. Сутність державного матеріального резервування / О.Б. Тарасюк, О.О. Кас'янова // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 91–95.
5. Тарасюк О.Б. Державний резерв як складова системи продовольчої безпеки України / О.Б. Тарасюк, О.О. Кас'янова // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8. – С. 146–149.
6. Ващенко В.В. Сутність формування та розвитку державного агентства резерву України / В.В. Ващенко // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2015. – № 1. – С. 126–131.
7. Рейтинг країн по виробництву ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.zhujiworld.com/largest-gdp/#google_vignette <https://tvojarabota.pl/ua/novosti/rejting-krayin-z-najbilsh-rozvinenoyu-ekonomikoyu-v-sviti-503>.
8. Порядок розробки номенклатури матеріальних цінностей державного резерву і норм їх накопичення, у тому числі незнижуваного запасу : затв. наказом Мінекономіки від 28.12.2003 року № 2003, зареєстрований в Міністерстві юстиції 22.01.2019 р. за № 76/33047 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-19#Text>.
9. Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2002 р. № 426 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/КР020426?an=5>.
10. Про затвердження Змін до Норм забезпечення речовим майном військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту в мирний час та особливий період та Змін до Інструкції про організацію речового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України в мирний

- час та особливий період : затв. наказом Міністерства оборони України від 12.10.2020 року № 413 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0435-23#Text>.
11. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку кількості (запасу) засобів індивідуального захисту необхідних для забезпечення медичних працівників в період спалаху інфекційних хвороб із невизначеними шляхами передавання та інфікування : затв. наказом МОЗ від 17.02.2020 № 366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-17022020-366-pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-rozrahunku-kilkosti-zapasu-zasobiv-individualnogo-zahistu-neobhidnih-dlja-zabezpechennja-medichnih-pracivnikiv-v-period-spalahu-infekcijnih-hvorob>.
  12. Методичні рекомендації щодо створення та використання матеріальних резервів для запобігання виникненню і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій : схвалено науково-технічною радою Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту на засіданні від 29 червня 2017 р. протокол № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.dsns.gov.ua/files/2020/7/10/3_202020.pdf.
  13. Про державні резерви : Закон України від 09 серпня 2023 року № 3310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3310-20#Text>.
  14. Голінка І.В. Шляхи підвищення ефективності управління системою державного матеріального резерву України / І.В. Голінка, Ю.М. Білоконь, Л.Л. Кісіль // Вісник національного університету цивільного захисту України. Сер. : Державне управління. – 2020. – Вип. 2 (13). – С. 273–287.
  15. Голінка І.В. Створення запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву у сучасних умовах / І.В. Голінка, Ю.М. Білоконь // Науковий журнал державний університет «Житомирська політехніка». – 2021. – № 3 (97). – С. 41.
  16. Грицишен Д.О. Інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності як інструмента бюджетної безпеки країни / Д.О. Грицишен, С.В. Свірко, І.В. Супрунова // Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – № 2 (96). – С. 77–84. doi: 10.26642/ema-2021-2(96)-77-84.
  17. Ізмайлов Я.О. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств / Я.О. Ізмайлов, С.В. Свірко // Економіка, управління та адміністрування. – № 1 (95). – С. 39–44. doi:10.26642/ema-2021-1(95)-39-44.

References:

1. Kabinet Ministriv Ukrainy (2022), *Stratehiia reformuvannia systemy derzhavnoho materialnoho rezervu na period do 2025 roku*, Rozporiadzhennia vid 19 serpnia No. 771–r, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2022-%D1%80#Text>
2. Melnyk, V.I. and Pohrishchuk, B.V. (2020), «Orhanizatsiino-ekonomichni zasady perspektyvnoho rozvytku derzhavnoho rezervu Ukrainy», *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Serii. Ekonomika*, Issue 1 (55), pp. 48–52.
3. Kovalenko, S.O. (2016), «Derzhavnyi materialnyi rezerv Ukrainy: problemy ta perspektyvy funktsionuvannia», *Visnyk KhNAU. Serii. Ekonomichni nauky*, No. 1, pp. 100–108.
4. Tarasiuk, O.B. and Kasianova, O.O. (2012), «Sutnist derzhavnoho materialnoho rezervuvannia», *Aktualni problemy ekonomiky*, No. 6, pp. 91–95.
5. Tarasiuk, O.B. and Kasianova, O.O. (2012), «Derzhavnyi rezerv yak skladova systemy prodovolchoi bezpeky Ukrainy», *Aktualni problemy ekonomiky*, No. 8, pp. 146–149.
6. Vashchenko, V.V. (2015), «Sutnist formuvannia ta rozvytku derzhavnoho ahentstva rezervu Ukrainy», *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, No. 1, pp. 126–131.
7. «Reitnyh krain po vyrobnytstvu VVP», [Online], available at: https://uk.zhujiworld.com/largest-gdp/#google_vignette <https://tvojarabota.pl/ua/novosti/rejting-krayin-z-najbilsh-rozvinenoyu-ekonomikoyu-v-sviti-503>
8. Minekonomiky (2019), *Poriadok rozrobky nomenklatury materialnykh tsinnosti derzhavnoho rezervu i norm yikh nakopychennia, u tomu chysli neznyzhuvanoho zapasu* : zatv. nakazom vid 28.12.2003 roku No. 2003, zareiestrovanyi v Ministerstvi yustytzii 22.01 za No. 76/33047, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-19#Text>
9. Kabinet Ministriv Ukrainy (2002), *Pro normy kharchuvannia viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl, inshykh viiskovykh formuvan ta Derzhavnoi sluzhby spetsialnoho zviazku ta zakhystu informatsii, politseiskykh, osib riadovoho ta nachalnytskoho skladu pidrozdiliv Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby, osib riadovoho, nachalnytskoho skladu orhaniv i pidrozdiliv tsyvilnoho zakhystu* : Postanova vid 26.03 No. 426, [Online], available at: <https://ips.ligazakon.net/document/KP020426?an=5>
10. Ministerstvo obrony Ukrainy (2020), *Pro zatverdzhennia Zmin do Norm zabezpechennia rehovym mainom viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy ta Derzhavnoi spetsialnoi sluzhby transportu v myrnyi chas ta osoblyvyi period ta Zmin do Instruksii pro orhanizatsiiu rehovoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy v myrnyi chas ta osoblyvyi period* : zatv. nakazom vid 12.10 No. 413, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0435-23#Text>
11. MOZ (2020), *Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii rozrahunku kilkosti (zapasu) zasobiv individualnoho zakhystu neobkhidnykh dlia zabezpechennia medychnykh pratsivnykiv v period spalahu infektsiynykh khvorob iz nevyznachenyimi shliakhamy peredavannia ta infikuvannia* : zatv. nakazom vid 17.02 No. 366, [Online], available at: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-17022020-366-pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-rozrahunku-kilkosti-zapasu-zasobiv-individualnogo-zahistu-neobhidnih-dlja-zabezpechennja-medichnih-pracivnikiv-v-period-spalahu-infekcijnih-hvorob>

12. Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut tsyvilnoho zakhystu (2017), *Metodychni rekomendatsii shchodo stvorennia ta vykorystannia materialnykh rezerviv dlia zapobihannia vynyknenniu i likvidatsii naslidkiv nadzvychnykh sytuatsii* : Skhvaleno naukovo-tekhnichnoiu radoiu na zasidanni vid 29 chervnia protokol No. 6, [Online], available at: https://www.dsns.gov.ua/files/2020/7/10/3_202020.pdf
13. *Pro derzhavni rezervy*, Zakon Ukrainy vid 09 serpnia 2023 roku No. 3310, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3310-20#Text>
14. Holinka, I.V., Bilokon, Yu.M. and Kisil, L.L. (2020), «Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia systemoiu derzhavnogo materialnoho rezervu Ukrainy», *Visnyk natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seria. Derzhavne upravlinnia*, Issue 2 (13), pp. 273–287.
15. Holinka, I.V. and Bilokon, Yu.M. (2021), «Stvorennia zapasiv materialnykh tsinnosti derzhavnogo materialnoho rezervu u suchasnykh umovakh», *Naukovyi zhurnal derzhavnyi universytet «Zhytomyrska politekhnikha»*, No. 3 (97), pp. 41.
16. Hrytsyshen, D.O., Svirko, S.V. & Suprunova, I.V. (2021), «Instytualizatsiia derzhavnoi finansovo-kontrolnoi diialnosti yak instrumenta biudzhetnoi bezpeky krainy», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, Vol. 2 (96), pp. 77–84. doi: 10.26642/ema-2021-2(96)-77-84.
17. Izmailov, Ya.O. & Svirko, S.V. (2021), «Udoskonalennia metodychnykh aspektiv obliku, analizu ta kontroliu zapasiv pidpriemstv», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, Vol. 1 (95), pp. 39–44. doi: 10.26642/ema-2021-1(95)-39-44.

Білоконь Юрій Миколайович – в.о. старшого наукового співробітника відділу дослідження якості та умов зберігання зерна, зернопродуктів та продовольчої групи товарів, Українського державного науково-дослідного інституту «Ресурс» Державного агентства резерву України, «Заслужений працівник промисловості України».

<https://orcid.org/0000-0001-5503-7247>.

Наукові інтереси:

– наукові підходи й шляхи підвищення ефективності та результативності діяльності системи державного матеріального резервування.

Сторож Оксана Василівна – к.с.-г.н., старший науковий співробітник відділу дослідження якості та умов зберігання зерна, зернопродуктів та продовольчої групи товарів, Українського державного науково-дослідного інституту «Ресурс» Державного агентства резерву України.

<https://orcid.org/0009-0006-2372-5436>.

Bilokon Yu.M., Storozh O.V.

Problems of forming the nomenclature and creating stocks of material values in the conditions of the reform of the state material reserve

The article studies the problems of formation of the nomenclature and creation of stocks of material values of the state material reserve, consisting of stocks of raw materials, fuel and energy, material and technical resources, industrial and food products, medicines and medical devices intended for use in peacetime, as well as in a special period in the conditions of reforming the system of the state material reserve and the negative impact of large-scale aggression of the Russian Federation and its consequences.

According to the results of the study, selection criteria for the formation of the nomenclature of material values of the state material reserve, norms of their accumulation, including the level of irreducible stock, are proposed. At the same time, calculations of norms of accumulation and sizes of the irreducible stock of material values of the state reserve are proposed to be carried out by applying the product of indicators of daily consumption of material values, duration of provision and population group size.

It has been determined that the creation and maintenance in normative levels of the irreducible stock and volumes of accumulation of stocks of material values of the state reserve, its ability to ensure the fulfillment of the tasks stipulated by the legislation should be implemented gradually, taking into account the priority of accumulation of stocks in the areas of material values and the ability of full and timely financing of the state material reserve in an amount sufficient for their proper provision.

Keywords: state material reserve; resource stocks; material values; financial resources; allocation.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2023.